

Toimittaja Aliisa Salminen: "Hei tyttö, keitämpäs kahvia.", "Siinä tytöt ovat oikein työnteossa.", "Hän on kyllä niin kaunis tyttö."

Muun muassa tämän tapaiset lauseet kuuluvat monien aikuisten naisten arkeen ja siihen, miten heitä puhutellaan tai miten heistä puhutaan.

Tänään puheenaiheena on siis tytöttely: millainen ilmiö on kyseessä ja minkälaista aikaa elämme tytöttelyn näkökulmasta? Minä olen Aliisa Salminen ja vieraanani on sukupuolentutkija Marja Peltola Tampereen yliopistosta. Tervetuloa keskustelemaan.

Sukupuolentutkija Marja Peltola: Kiitos paljon, kiva olla täällä.

Toimittaja Aliisa Salminen: Näin aluksi, mitä tytöttely oikeastaan tarkoittaa?

Sukupuolentutkija Marja Peltola: No tytöttely on termi, jolla yleensä tarkoitetaan juuri tällaista, mitä tässä alussa annoit hyviä esimerkkejä, eli vähän sellaista vähättelevään tyyliin tulevaa puhetta naisille ja ehkä erityisesti nuorille naisille, joilla niin kuin ikään kuin kohteliaisuuden kautta osoitetaan kuitenkin paikka vähän sillä tavalla hierarkiassa alempana, ehkä tämä voisi lyhykäisyydessään olla.

Toimittaja Aliisa Salminen: Entä millaisissa tilanteissa tytöttelyä yleensä tapahtuu?

Sukupuolentutkija Marja Peltola: No mun mielestä ehkä tyypilliset on just tommoset työpaikkatilanteet, missä on niin kuin eri sukupuolten edustajia paikalla ja ikään kuin on niin kuin jonkinlainen yhteisö, jossa sitten niin kuin syntyy joku hierarkia ja tarve osoittaa sitä. Eli työpaikka voisi olla yksi, mutta ihan yhtä hyvin varmasti niin kuin kaveripiireissä, yliopistolla, kouluissa, niinku tarkoitan vähän ylemmissä kuin esimerkiksi vaikka niinku ammattikouluissa tai ylemmissä oppilaitoksissa varmasti tapahtuu kyllä.

Toimittaja Aliisa Salminen: Monien mielestä tyttö on ehkä vaan sana siinä missä muutkin sanat, mutta näin asia ei ehkä ihan ole, niin miksi tytöttely on ongelmallista?

Sukupuolentutkija Marja Peltola: No meillähän on monia sanoja, joilla on monia merkityksiä ja ikään kuin se sana saa merkityksensä siinä sosiaalisessa kontekstissa. Tyttö-sanassa sinänsä ei ole vikaa, mutta kysymys on siitä, että minkä viestin se välittää siinä sosiaalisessa tilanteessa. Eli silloin kun sillä ikään kuin on joko tarkoitettu tai tarkoittamaton seuraus, joka asettaa sen naisen siinä hierarkiassa alemmas tai osoittaa sille vaikka jotakin semmoisia alempia tehtäviä, vaikka tämmöistä kahvinkeittoa just tai sihteerin töitä, jotka ei välttämättä hänelle muuten kuuluisi, niin silloinhan siitä tulee semmoinen ongelmallinen vallankäytön väline, johon voi olla aika vaikea puuttua saamatta sitten semmoista niin kuin tiukkapipon leimaa tai telaketjufeministin leimaa.

Toimittaja Aliisa Salminen: Joo tuota puhutaan tästä vallankäytöstä vähän. Mulla on siihen liittyen pari esimerkkiä, jotka voidaan ottaa tähän väliin. Öö eli ensinnäkin, jos on esimiesasemassa oleva öö keski-ikäinen miespuolinen henkilö, joka tytöttelee juurikin vaikka työpaikalla esimerkiksi minua: mä oon 22-vuotias nainen ja aloitteleva toimittaja. Ja sitten toiseksi olisi sellainen tilanne, missä sitten minä puhun mun nuorista naisista koostuvasta ystäväpiiristä tyttöporukkana. Niin näissä tilanteissa sillä tyttö-sanalla ei sitten ainakaan minun mielestä ole se sama kaiku. Mutta onko nää molemmat tapaukset silti tytöttelyä?

Sukupuolentutkija Marja Peltola: No mun mielestä se on just se sosiaalinen tilanne, joka tekee sen tytöttelyn ja ne valtasuhteet, jotka on siinä niinku läsnä. Eli jos ajatellaan sun ensimmäistä esimerkkiä, siinä on totta kai valtasuhteita paikalla, kun on esihenkilö oli sitten kyseessä mies tai nainen tai muunsukupuolinen henkilö, niin kun hän katsoo asiakseen korostaa tämän toisen henkilön

nuoruutta ja tämmöstä niinku ikään kuin junioriasemaa, niin silloinhan tulee käyttäneeksi valtaa mahdollisesti haitallisella tavalla, johon tämän nuoren naisen voi olla vaikea vastata.

Mutta silloin kun sä sun omien kavereiden kanssa olet semmoisessa tilanteessa, missä ikään kuin sinä tiedät että kaikki identifioituu tytöksi. Ja toiseksi, no sä et voi koskaan olla ihan varma ehkä, että miten se vastapuoli siihen reagoi, mutta että tavallaan öö se vastapuoli myös ottaa sen silleen myönteisenä ja yhteenkuuluvuutta luovana tekijänä, että sä kutsut teitä tytöiksi teitä kaikkia. Niin silloinhan se ei hierarkisoi, vaan se enemmänkin rakentaa yhteisyyttä. Että kysymyksessä on tosi paljon myös se, että miten se vastapuoli ottaa sen tilanteen, ja miten sitä tulkitsee, onko se sille ikävää vai ei?

Toimittaja Aliisa Salminen: Eli tämä voisi olla yksi tällainen tilanne ehkä, missä tytöttely voi olla ok?

Sukupuolentutkija Marja Peltola: Voidaanko me kutsua sitä tytöttelyksi, jos siinä ei ole tätä vallankäytön ulottuvuutta? Mun mielestä tytöttelyyn nimenomaan liittyy se vallankäytön ulottuvuus. Mun mielestä on turha puhua oikeastaan tytöttelystä silloin kun sä et käytä valtaa silleen negatiivisella tavalla.

Toimittaja Aliisa Salminen: Joo. Tytöttely vaikuttaa ulottuvan myös tällaisiin, niin kuin sosiaalisia arjen vuorovaikutustilanteita pidemmälle ihan koko yhteiskuntaan, niin voitaisiin siitä puhua seuraavaksi.

Satu Pajuriutta on tutkinut muutaman vuoden takaisessa journalistiikan gradu-työssään naisten esittämistä Helsingin Sanomien urheilusivujen arjessa. Pajuriutta tuli siihen tulokseen, että tytöttely on Helsingin Sanomien urheilujournalismissa 2010-luvulla edelleen vankasti voimissaan: nainen on yleensä sivuosassa, kun taas jalkapalloileva tai jääkiekkoileva mies saa paljon palstatilaa. Millainen vaikutus tällaisilla mediarepresentaatioita on tähän koko tytöttelyilmiöön?

Sukupuolentutkija Marja Peltola: No on ehkä hyvä lähteä liikkeelle siitä, että kun se tytöttelyilmiö ei tapahdu niin kuin irrallaan yhteiskunnasta. Tosiaan eli meillä on se koko sukupuolijärjestelmä olemassa, jossa naisella on tietynlainen rooli ja miehellä on tietynlainen rooli, ja siihen esimerkiksi liittyy se, että naista hyvin paljon arvioidaan, tai enemmän kuin miestä arvioidaan, ehkä iän ja sukusiis ulkonäön perusteella ja hänen liitetään semmoisia tietyn tyyppisiä ominaisuuksia, jotka ikään kuin on luontaisempia naisille kuin miehille, niin silloin niinku tämmöistä tämmöistä tuota aika kaksinapaista järjestelmää tietysti pidetään yllä sitten monella tasolla, eli se näkyy niin mediassa kuin kahvipöytäkeskusteluissa kuin siellä esimiesten ja työntekijöiden välillä työpaikallakin. Elikkä se on niinku ikään kuin saman ilmiön monista eri ilmenemismuodoista kysymys mun mielestä.

Toimittaja Aliisa Salminen: Pysytään sitten vielä näillä urheilukentillä, vaikka niinku sanoit niin tämä ongelma ulottuukin paljon laajemmalle alueelle ja kaikki on tavallaan yhteydessä kaikkeen.

Öö mä kerron taas yhden esimerkin öö. Pari vuotta sitten olin eräissä urheilukisoissa öö ja tässä selostuksessa tytöteltiin naisurheilijoita. Kun muutamat paikalla olleet huomauttivat asiasta selostajaa, tätä kritiikkiä ei ilmeisesti otettu kovin lämpimästi vastaan. Ja sitten seuraavana päivänä tälle tapaukselle tuhahdeltiin mun omassa harrastuspiirissä ja ihmeteltiin tätä, että miten mitään ei saa enää sanoa. Niin miksi ihmiset saattaa pahastua, jos heitä huomautetaan tällaisesta ongelmallisesta tytöttelystä, johon liittyy tämä vallankäyttöllinen ulottuvuus?

Sukupuolentutkija Marja Peltola: Siinähan on varmasti kysymys ihan siitä, että kun tosiaan nää liittyy tavallaan myös semmoisiin tiedostamattomiin ajatuksiin mitä meillä on: mitä on sukupuoli, mitä on naiset, mitä on miehet, joita me ei ajatella ja siinä hetkessä. Kun joku henkilö vaikka tytöttelee toista, niin hän saattaa ajatella, että se on jopa kohteliaisuus. Että se niin kuin korostaa

hänen jotakin semmoista nuorekkuutta ja tällaisia niinku avuja, eikä hän ehkä tunnista sitä niinku omaa asemaansa vallankäyttäjänä siinä tilanteessa.

Jolloinka totta kai niinku oppiminen saattaa välillä olla vähän niinku tuskallinen prosessi, että silloin kun ne omat itsestään selvydet vähän niin kuin asetetaan kyseenalaisiksi, niin se ei aina ole niin kuin helppo ottaa vastaan, ja senhän takia esimerkiksi yhteiskunnallinen muutos millä tahansa alueella, tällä tai muillakin alueilla, niin on todella hidasta. Että ne niinku syvälle painuneet mielikuvat ja opit, mihin me ollaan kasvettu lapsesta saakka, niin ei ne niinku yhdessä yössä muutu, ja sen takia on ehkä vähän niinku helppo kääntää ne vähän pilkallisesti sellaiseksi, että toi nyt on tommosta nillitystä ja juuri tämä, että mitään ei saa nykyään sanoa, vaikka ikään kuin haluttaisiin vaan herättää ehkä niinku yhteiskunnallista keskustelua siitä, mikä on niinku ongelmallista ja miltä se voi tuntua vastaanottajasta.

Toimittaja Aliisa Salminen: Miten tällaiseen reaktioon, missä toinen pahastuu kun sä huomautat häntä työttelystä, niin miten siihen voisi itse suhtautua sitten siinä tilanteessa?

Sukupuolentutkija Marja Peltola: No varmaan, no aika hyvä kysymys, ei ole varmaan mitään semmoista yhtä oikeaa tapaa, että et varmaan aina omalta puolelta kannattaa yrittää luoda semmoista niin kuin dialogin mahdollisuutta, vaikka oltaisiin niin kuin erimielisiä asiasta. Ja niinku tuoda esiin sitä, että me kaikki ollaan niinku tähän samaan järjestelmään kasvattu ja meillä kaikilla on niin kun oppimista tässä asiassa. Että toki niinku siitä helposti, että jos on kovin niinku opettavaisesti sormi pystyssä niinku kertomassa miten pitää puhua niin se saattaa herättää ehkä vielä kiivaampia vastareaktioita. Ja miten niiden kanssa nyt sitten toimitaan? Niin no, itsekin haluaisin sen kyllä oppia.

Toimittaja Aliisa Salminen: No keskustellaan vielä lopuksi siitä, miten työttelystä voitaisiin päästä eroon tai ehkä muuttaa sen merkitystä johonkin positiivisempaan öö, mutta puhutaan ennen sitä vielä lyhyesti pojittelusta.

Öö liittyykö tähän pojitteluun samanlainen negatiivinen merkitys kuin työttelyyn?

Sukupuolentutkija Marja Peltola: No kyllä siihen mun mielestä voi liittyä, että ihan samalla tavalla kuin työttelyssä, niin on kysymys siitä sosiaalisessa tilanteessa, missä se syntyy. Mutta että toki siinä missä työttely liittyy sekä sukupuolen mukaiseen hierarkiaan että iän mukaiseen hierarkiaan, niin kun se kytkeytyy niihin molempiin yhtä aikaa ja ikään kuin molemmilla ulottuvuuksilla asettaa toisen alempaan asemaan, niin pojittelusta ikään kuin se niinku sukupuoleen liittyvä hierarkia on sitten niinku eri tavalla läsnä, koska poikiin ja miehiin erilaisia asioita liitetään kuin tyttöihin ja naisiin.

Mutta pojittelussahan silti se niin kuin iän mukainen hierarkia, että sillä saatetaan ihan hyvin osoittaa sitä semmoista junioriasemaa vaikkapa työyhteisössä: "Hei poika käyppäs nuorimmaisena sitä tai tätä tekemässä", että totta kai öö se toimii myös sillä tavalla.

Toimittaja Aliisa Salminen: Tähän loppuun mä otan vielä vähän esimerkkiä esiin. Historiassa ja nykyaikana on ollut sellaisia tilanteita, jossa tällaiset syrjityt yhteisöt ottaa haukkumasanan niin sanotusti omaan haltuunsa: esimerkiksi n-sana ja sitten tällaiset ilmaisut kuin queer, bitch ja niin edelleen. Tällainen esimerkki on myös työttelyn kohdalla. Öö monet varmaan muistaa, kun somessa lähti leviämään tällainen kuva, jossa hallituksen ministereiden kasvot oli muokattu lapsen kasvoiksi ja siinä oli saateteksti: "tytöt leikkivät hallitusta". Hyväntekeväisyysjärjestö Plan Suomi käänsi sitten tämän negatiivisen ja vähättelevän sanoman ympäri positiiviseksi, eli siihen, miten tytöt pystyy mihin vaan ja heillä on potentiaalia muuttaa maailmaa, niin mitä sä ajattelet näistä esimerkeistä?

Sukupuolentutkija Marja Peltola: No se oli mun mielestä hieno julkisen keskustelun esimerkki nimenomaan myös ehkä sen vastauksen kautta, että siinä saatiin ehkä laajempaan keskusteluun öö niinku ensinnäkin niitä asioita, että miksi tyttöyteen liitetään semmoisia niin kuin mielikuvia osaamattomuudesta esimerkiksi, minkä takia niitä ei voi olla muunlaisia nimenomaan sitä “tyttöissä on voimaa” -tyyppistä. Että tavallaan se oli hieno keskustelunavaus ja onnistui mun mielestä hyvin tämä vastaus siinä omassa pyrkimyksessään.

Toimittaja Aliisa Salminen: Voisiko esimerkiksi tällaisilla keinoilla päästä tytöttelystä siitä negatiivisesta ja vallankäytön ulottuvuudesta ja negatiivisesta merkityksestä ehkä jopa kokonaan eroon?

Sukupuolentutkija Marja Peltola: No mä en usko, että me ikinä päästään eroon niinku sellaisesta negatiivisesta vallankäytöstä, joka liittyy sukupuoleen. Mutta toi voi olla yksi keino niin kuin siinä, että herätetään yhä useampia ihmisiä niinku miettimään omalla kohdallaan ja omassa arjessaan sitä niin kuin puhetapaa ja mitä se voi tuottaa. Että toki sikäli vaikka tytöttely koko maailmasta loppuisi, niin todennäköisesti sen tilalle saattaisi tulla jotakin muuta. Tai niinku että maailma ei tule valmiiksi niinku varmasti koskaan semmoiseksi täydelliseksi ideaalikuvaiksi. Mutta tämä voi olla yksi pieni askel sitä kohti.

Toimittaja Aliisa Salminen: Eli meidän jokaisen olisi välillä hyvä pysähtyä miettimään sitä, miten me käytetään meidän valtaa ja puhutaan toisille ihmisille. Voiko näin sanoa?

Sukupuolentutkija Marja Peltola: Näin voi kyllä todellakin sanoa ja myös miettiä sitä sosiaalista tilannetta. Että se mikä susta itsestä tuntuu harmittomalta tässä hetkessä, että tuntuuko se siitä toisesta ihmisestä harmittomalta. Toki sitä ei voi nyt joka ikinen hetki olla miettimässä niinku jokaisessa sosiaalisessa tilanteessa, mutta välillä pysähtyy. Ja sitten jos saat joskus palautetta, että tämä asia loukkasi minua niin voi ihan hyvin ottaa sen vastaan vähän avoimemmin, että “olen pahoillani, en tullut ajatelleeksi”. Ja niinku pitäisi sitä omana oppimiskokemuksena, eikä niinku kääntää sitä silleen niin kuin loukkaukseksi itseään kohtaan.

Toimittaja Aliisa Salminen: Näihin sanoihin onkin sitten hyvä lopettaa. Tänään Radio Moreenissa olemme siis puhuneet tytöttelystä. Kiitos keskustelusta Marja Peltola.

Sukupuolentutkija Marja Peltola: Kiitos.